

Introductie, voorbereidend - en verwerkingslesmateriaal
Dromen van de toekomst
Groep 7 en 8

Beste docent, Voorafgaand aan het museumbezoek introduceer je het begrip 'surrealisme' aan de leerlingen: Op reis naar het onbekende, 'Dromen van de toekomst'. Misschien zijn jullie al bezig met een project over dit onderwerp? In dit bestand vind je een aantal ideeën en lessuggesties om de leerlingen te kunnen voorbereiden op het museumbezoek of om het bezoek na te bespreken.

• **Stap 1 introductie 'Dromen van de toekomst'**

Het onderbewustzijn staat centraal bij de surrealisten. De surrealisten gaan niet langer uit van rationaliteit, maar proberen onderbewustzijn en rede samen te voegen.

De fantasie moet niet gehinderd worden door rede en verstand, maar de vrije loop krijgen. Ook verstand en gevoel moeten samen gaan om tot een nieuwe werkelijkheid te komen.

Deze nadruk op het onderbewustzijn en de fantasie moet zorgen voor een totale bevrijding van de mens uit het keurslijf van rationaliteit en rede.

De surrealisten hebben heel specifieke methodes ontwikkeld om te ontsnappen aan rede en rationaliteit en ongebreidelde fantasie de kans te geven: van blind tekenen tot toevallig woorden aan elkaar plakken.

Misschien zit je wel eens te dagdromen? Of droom je wel eens iets en dan is alles vreemd als je wakker wordt?

Tip: bekijk eerst dit filmpje over wat surrealisme is. Het filmpje is niet opgenomen in het Centraal Museum, maar in een ander museum.

<https://www.youtube.com/watch?v=PN468KAJoyI>

Om een idee te krijgen van wat je in het Centraal Museum gaat zien kun je dit korte filmpje ook nog even bekijken:

<https://www.youtube.com/watch?v=s-qUOoTS-0s>

Meer weten over het Surrealisme (in Utrecht)?

Op deze website vind je van alles over Surrealisme:

<http://centraalmuseum.nl/bezoeken/tentoonstellingen/surrealisme/>

let op! De informatie betreft informatie over een tentoonstelling die al is afgelopen, dus die tentoonstelling is niet meer te zien, echter de informatie is relevant en toepasbaar op de opdrachten en rondleiding binnen dit thema.

Opdrachten; ter voorbereiding op het bezoek

Ter voorbereiding op het bezoek zouden jullie een aantal opdrachten kunnen doen. Hieronder volgen enkele suggesties.

Zoek het uit!

In de stad Utrecht waren veel surrealistische schilders, maar waarom juist in Utrecht en niet bv. in Groningen?

Zoek het antwoord op internet!

Toekomstdromen

Stel... Jij was een kunstenaar in de beginperiode van het surrealisme. Zou jij je dan ook aansluiten bij het surrealisme? Of waren er in die tijd andere kunstenaars die mooier werk maakten waarbij jij je zou willen aansluiten? En waarom hebben de surrealistische kunstenaars ervoor gekozen om zo te schilderen? Waarom willen ze een surrealistische wereld creëren. Waarom niet gewoon zo goed mogelijk de echte wereld naschilderen?

Een heleboel vragen om uit te zoeken; schrijf de vragen op die gesteld worden en zoek de antwoorden op internet. Bedenk ook van te voren wat je allemaal nog meer moet weten voordat je de vragen kan beantwoorden. En bedenk eventueel nieuwe vragen die

je aan de rondleider in het museum zou willen stellen.
Bespreek het in de klas.

- **Stap 2 bezoek**

Bezoek aan het Centraal Museum met de rondleiding: 'Dromen van de toekomst'. Van te voren bespreekt u met de leerlingen de huisregels.

Tip! Maak foto's van de werken als jullie in het museum zijn, maar zonder flits!

- **Stap 3 Verwerking**

Bespreek het bezoek samen na: Hebben jullie iets nieuws ontdekt? Hebben jullie dingen in het echt gezien die je al kende? Wat vond je het gaafst/meest bijzonder aan het bezoek?

Opdrachten; ter verwerking van het bezoek

Ter verwerking van het bezoek zouden jullie een aantal opdrachten kunnen doen. Hieronder volgen enkele suggesties.

Uitvinden!

Surrealistische voorwerpen;

Leek je het ook altijd al handig een elektrische hamer?

Bedenk ook zo'n handig maar vervreemdend (dus surrealistisch) voorwerp. Maak van je uitvinding eerst een schets op papier. Daarna maak je hem echt! Bedenk welke materialen je nodig hebt en hoe je die aan elkaar kunt bevestigen. Het handigst is natuurlijk als je uit gaat van bestaande voorwerpen die niet meer gebruikt worden (wel eerst even overleggen, enne oude stekkers natuurlijk niet echt in het stopcontact stoppen).

Verhalen over schilderijen

Kies een schilderij dat je gezien hebt in het museum (je kunt het op de website van het Centraal Museum opzoeken, of misschien heb je er wel een foto van gemaakt!) en bedenk daar een verhaal bij. Wat is er gebeurd? Waarom zien we wat we zien op dit schilderij? Wat gaat er hierna gebeuren?

Om snel op goede ideeën te komen kan je de oefening *automatisch schrift* (zie werkblad achteraan dit document) gebruiken.

voorleesverhaal

Allemaal één regel uit een verhaal voorlezen. Dat geeft een vervreemdend oftewel surrealistisch effect.

WIE, WAT, WAAR, WANNEER

-Maak een groepje van bijvoorbeeld vier mensen.

-Kies een bekend verhaal, bijvoorbeeld een sprookje. Het verhaal moet niet al te lang zijn anders wordt het een heel ingewikkeld project.

-Hoeveel kinderen heb je nodig om het verhaal voor te lezen? Kan je het verhaal vertellen met de leerlingen van groep 8 of heb je de leerlingen van de bovenbouw nodig, of alle leerlingen van school?

-Regel de opnames; Welke materialen heb je nodig? En hoe gebruik je de materialen. Heeft iemand een goede camera of kan het met je mobieltje, is er een statief? Denk aan het geluid! Weten jullie hoe je met de camera om moeten gaan? Of is er iemand die jullie daarbij kan helpen om uitleg te geven over het maken van een filmpje.

- Montage; als je alle opnames aan elkaar wil plakken kan je dat doen door de film te monteren. Daar zijn verschillende programma's voor bv: <http://explore.live.com/windows-live-movie-maker?os=other>

-Andere belangrijke dingen waar je mee te maken krijgt: wat wil je als achtergrond? Moet je bijvoorbeeld een decor maken? En op welke plaats ga je opnemen? Wanneer ga je de film opnemen? Let op; kan iedereen die dag?

- Maak van te voren een proefopname!

Wolkenluchten

Veel surrealistische schilderijen spelen zich buiten af, vaak zijn er op die schilderijen wolkenluchten te zien. Bijvoorbeeld in het schilderij van Moesman, dat je misschien wel in het museum hebt gezien.

Zijn er nog meer surrealistische schilderijen met wolkenluchten? Zoek ze op.

Als jij naar de lucht kijkt zie jij dan wel eens zulke wolkenluchten? Of zijn de luchten uit de schilderijen misschien overdreven? Onderzoek of de wolkenluchten echt zo kunnen bestaan. Hebben die verschillende luchten ook een naam en hoe ontstaan ze?

<http://cloudappreciationsociety.org/gallery/#p=1&i=0>

De pagina is in het Engels maar hier kan je lid worden voor een echte wolkenclub.

Collage

Maak zelf een surrealistische collage! Een collage van een niet bestaande wereld of gebeurtenis. Het woord collage komt uit het Frans, van het werkwoord coller, waar het plakken of kleven betekent.

Nodig:

- Tijdschriften, schaar, lijm, papier (A3).
- Eventueel verf, kleurpotloden etc. om een achtergrond te maken.

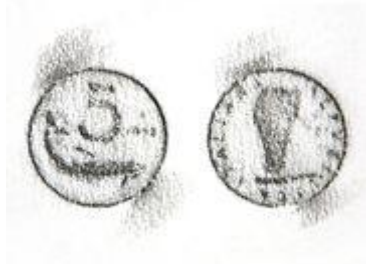
Surrealisten maakten veel gebruik van de collagetechniek.

Een collage is een kunstvorm die gemaakt wordt van uitgeknipte of gescheurde stukken papier, die met lijm op steviger papier of op schildersdoek geplakt worden. De uitgeknipte of gescheurde stukken papier kunnen bijvoorbeeld knipsels of uitgescheurde delen uit tijdschriften (tekst, foto's, advertenties), originele foto's, tekeningen, of mislukte waterverfschilderijen zijn.

(Wikipedia)

frottage

Een techniek die de surrealisten ook veel gebruikten was *Frottage*. *Frottage* is Frans voor wrijven, je kent het vast wel, leg een (niet te dik) vel papier op een voorwerp en wrijf er overheen met krijt, houtskool of bijvoorbeeld conté. Je krijgt dan een afdruk van het voorwerp. Ga naar buiten (let op het moet wel droog zijn anders lukt het niet!) en maak zo veel mogelijk verschillende afdrukken van voorwerpen en oppervlakken (de straat, de stoep, de muur, bomen, etc.)

De verschillende structuren kun je weer in je collage verwerken

Nodig:

- Tekenpapier (niet te dik)
- Krijt, houtskool of conté

Maak je eigen familie!

Kun jij met voorwerpen die je in het klaslokaal of in de school vindt families maken? Maak er een foto van! Kunstenaar Frank Halmans. Laat zich inspireren door het thema 'families'. Geen families met mensen, maar van dingen. Zo maakte hij bv. Een wekkerfamilie en een beddenfamilie. Heb je die in het museum gezien?

Surrealistische verhalen

De Franse surrealisten hielden van woordspelletjes. Door met woorden en zinnen te goochelen kwamen ze op onverwachte en vaak absurde betekenissen.

Maak op een surrealistische manier een verhaal met een aantal klasgenoten. Hoe je dat aan kan pakken lees je hieronder:

Bedenk van te voren uit hoeveel zinnen het verhaal bestaat. En nog een heel belangrijke tip; jouw eigen zin hoeft niet gek of vreemd te zijn. Doordat er zinnen achter elkaar geplakt worden die niet bij elkaar horen, krijg je automatisch een 'vreemd' verhaal.

Een voorbeeld is dat er een verhaal geschreven werd door meerdere personen. Ieder schrijft één zin, de volgende persoon schrijft de volgende zin zonder de voorafgaande zin gelezen te hebben.* Wat voor verhaal krijg je dan? Maak zo verhaal met een aantal klasgenoten. Bedenk van te voren hoe lang het moet zijn.

Als jullie genoeg zinnen hebben geschreven, dan moet het verhaal natuurlijk nog gepresenteerd worden. Hoe schrijf je zo'n vreemd verhaal op? Op bijzonder papier? Met collages tussendoor? Of met tekeningen; zie voor technieken voor surrealistische tekeningen het werkblad achteraan dit document.

*zie 'cadavre exquis' op het werkblad achteraan dit document

Droomkamertje

Mevrouw Schröder wilde graag een kamertje waar ze kon dromen. Een kamertje met veel licht en lucht zodat het leek alsof je buiten woonde. Vanuit dat idee is het Rietveld-Schröderhuis ontworpen. Hoe zou jouw droomkamertje eruit zien? Ook met veel licht en lucht of juist een donker holletje waar niemand je kan vinden. Ontwerp zo'n kamer (of heel huis) voor je zelf. Je kunt je ontwerp tekenen, maar je kunt het ook opschrijven of nog beter: een tekening met aanwijzingen erin geschreven!

Maak een hoorspel

Een hoorspel is bijna hetzelfde een luisterboek, alleen dan korter.

Kies een willekeurige foto: van internet, een zelfgemaakte foto of een foto uit de krant. Het is wel belangrijk dat het lijkt alsof er op de foto iets gebeurt of gaat gebeuren.

Op <http://weblogs.vpro.nl/idzerda/hoorspel-tips/> vind je hoe je het beste een hoorspel kan maken.

Kijkkastjes maken voor je beste vriend

In de collectie van het museum bevindt zich bovenstaand kijkkastje dat gemaakt is door de Utrechtse surrealist J.H. Moesman. Het kastje heet *Si vous l'aviez compris* (Als je het begrepen had). In het kastje zie je figuren die bewegen op de muziek, het muziekstuk heet 'Si vous l'aviez compris' vandaar de naam van het kastje. Het kastje was een eerbetoon Jacques Boersma (Alain Teister) zijn vriend, die dichter en beeldend kunstenaar was. Later kreeg hij met hem, zoals met bijna iedereen ruzie.

Waar doet de kijkkast je aan denken? Het lijkt wel een beetje op een luxe kijkdoos! Als jij een kijkkastje zou moeten maken voor je beste vriend (met wie je hopelijk geen ruzie krijgt ☺), hoe zou dat er dan uit zien?

Teken een ontwerp van het kastje. In het ontwerp bedenk je van tevoren wat je wilt vertellen en hoe je dat wil tekenen. Denk goed na over wat je gaat gebruiken als kastje: gebruik je een oud kastje, of bv. een schoenen doos? Bedenk met welke materialen je wilt werken, bv foto's (uit tijdschriften) of gekleurd papier. Maak een lijst van materialen die je nodig hebt. Verzamel de materialen. Aan de slag!

Muziek bij een schilderij

Kies een surrealistisch schilderij en maak daar een muziekstuk bij. Dat kan je doen met Soundation. Soundation.com is een programma waarmee je zelf 'muziek' kan componeren. In dit programma vind je een databank met heel veel verschillende geluiden en beats.

Hoe ga je te werk?

- Ga naar soundation.com
- Klik op *sign up*
- Klik op *get free account*
- Vul je email adres (of dat van school) in en 2x een wachtwoord (goed onthouden) klik op *ok*
- Bij *profile setup* invullen; *user name* je voorletter en achternaam bv en *profile link* en klik op *save* (kom je er niet uit roep even hulp in).
- Je bent nu weer bij home; *soudation.com* maar nu ben je ook ingelogd.
- Ga naar studio en klik op *launch the studio*
- Aan de rechterkant vind je nu verschillende soorten geluiden: muziek, maar ook stadsgeluiden. Als je dubbel klikt op de geluiden krijg je een voorproefje.

- Door de geluiden uit de rechterbalk te slepen naar de geluidsbalk krijg je geluid
- Aan de linkerkant zie je vier sporen, je kunt in één spoor een geluid zetten maar ook in alle vier.
- Als je klaar bent ga je naar *save as*, links in de balk.

Voor meer informatie kijk ook op You tube, in het Engels wordt dan ook uitgelegd hoe het programma werkt.

Maak een surrealistische foto

Er zijn niet alleen surrealistische schilders maar ook surrealistische fotografen. Soms is het iets heel gewoons dat zij fotograferen. Het is dan de manier waarop ze het fotograferen waardoor het surrealistisch wordt. Ze maken bijvoorbeeld vreemde schaduwen of houden hun camera ondersteboven terwijl ze een foto maken!

Maak zelf een surrealistische foto! Dat is natuurlijk niet zomaar een fotootje, maar een geënceneerde foto. Oftewel een foto van een zelfbedachte wereld. Voor het maken van zo'n foto ga je eigenlijk hetzelfde te werk als bij het maken van een

film.

- Wat is het verhaal dat je wilt vertellen (tip kies een thema, en maak een brainstorm).
- Hoe ziet dat eruit? Maak hiervan een schets.
- Wat heb je allemaal nodig?

Als je de foto gemaakt hebt kun je hem natuurlijk nog nabewerken met speciale effecten om het nog vreemder te maken. Let op! Ga daar niet te ver in. Bedenk dat bij surrealistische foto's er nog wel dingen uit de werkelijke wereld te herkennen waren.

Nodig:

- Camera, potlood, papier,

Automatisch schrift

Automatisch schrift (ook wel 'écriture automatique' genoemd) is een voorbeeld van een surrealistische techniek waarbij je gaat schrijven zonder vooropgezet idee. Het is dus een vorm van automatisme.

Automatisch schrijven kan worden vergeleken met improviseren. Je schrijft wat er in je opkomt, ongeacht of het klopt of niet. Het idee is dat je zo het onbewuste aanspreekt en op die manier tot nieuwe en onverwachte teksten kan komen. De ontstane teksten worden vaak (niet per se) verwerkt tot (surrealistische) teksten en poëzie. Probeer het maar eens!

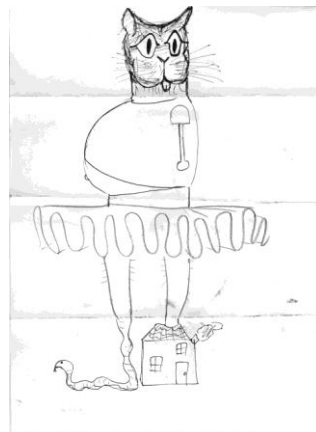
'Cadavre Exquis'

'Cadavre Exquis' is een voorbeeld van een surrealistische techniek waarbij geprobeerd wordt kunst te maken vanuit het onderbewuste.

Dat kan in de vorm van een tekening*, maar ook in dichtvorm. Essentieel is dat verschillende mensen na elkaar een bijdrage leveren zonder dat zij op de hoogte zijn van de bijdragen van anderen.

Het cadavre exquis is genoemd naar de eerste woorden van het eerste gedicht dat op deze manier is geschreven: "Le cadavre exquis boira le vin nouveau" (het kostelijke kadaver zal de nieuwe wijn drinken). De techniek werd door René Magritte in 1934 ook met tekeningen toegepast.

*

Blind tekenen!

Doe je ogen dicht en maak met je potlood een tekening in onderstaand vlak. Probeer niet te veel na te denken over wat

je gaat tekenen, maar maak de tekening vanuit je onderbewustzijn.

Je kunt ook tekeningetjes maken, zonder er bij na te denken, terwijl je met iemand aan de telefoon zit. Dat deden de surrealisten ook. Ze belden elkaar expres op om dan aan de telefoon dit soort onbewuste tekeningen/droedels te maken, die weer uitgangspunt konden zijn voor een kunstwerk.